

УДК 341.01:341.231.14-049.5

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ І СУСПІЛЬСТВА

Юлія Артюхова

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел.(032)2394132*

Проаналізовано загальні особливості різних версій теорії безпеки особистості і суспільства (human security), можливі наслідки її практичного втілення. Висвітлено еволюцію традиційних підходів до дослідження міжнародної безпеки; розглянуто основні постулати і висновки теорії безпеки особистості і суспільства, наслідки їхнього практичного застосування.

Концепція людської безпеки містить такий основний постулат: радикальне розширення поля безпеки і витіснення з цього поля держави як головного центрального актора для формування універсального космополітичного, політико-морального співтовариства безпеки. Увагу акцентовано на необхідності виходу за межі традиційного, військово-стратегічного розуміння безпеки, розкриття багатоаспектності та глибини пов'язаних з цим проблем.

Ключові слова: безпека; «human security»; безпека людини і суспільства; концепція безпеки людини.

Проблеми безпеки були і залишаються центральними як для науки, так і для всіх рівнів владних структур. Безпеку людини трактували як невід'ємну сторону безпеки держави, головною функцією якої вважали захист людини та соціуму від внутрішніх і зовнішніх загроз. Історично внутрішню та зовнішню безпеку забезпечували різними засобами і представляли як дві різні сфери державної діяльності. Отож традиційно їх вважали предметами різних дисциплін. Вивчення внутрішньої безпеки відбувалося передусім, у рамках кримінології та кримінального права, а в політичному плані його об'єктом виступали антидержавні рухи і сили, які представляють загрозу суспільному ладу. Дослідження зовнішньої безпеки були спрямовані здебільшого на виявлення воєнних загроз для держави в анархічному середовищі міждержавних взаємовідносин. Здебільшого подібна картина зберігається і в наші дні. Проте глобалізація та зростання взаємозалежності, що розмивають традиційні межі між внутрішньою і зовнішньою політикою, підриває монополію держави як міжнародного актора та його можливості «одноосібного» захисника людини і суспільства від нових загроз, ускладнюючи ситуацію. Сучасні виклики безпеки здебільшого відзначаються транснаціональною спрямованістю і вимагають для свого вирішення невійськових підходів. Зростаюче значення набувають питання, пов'язані з захистом прав людини, її добробуту, суспільного й індивідуального розвитку.

У таких умовах історично сформованих підходів до дослідження проблем безпеки виявилось недостатньо. Виникають нові підходи і теорії, що

передбачають освоєння нетрадиційних питань і проблем та пропонують шляхи їхнього вирішення. Помітне місце серед них посідає теорія безпеки особистості і суспільства, яка пропонує нові підходи до аналізу та забезпечення міжнародної безпеки.

Завдання пропонованої статті – виявити загальні особливості різних версій теорії безпеки особистості і суспільства, звернути увагу на можливі наслідки її практичного втілення. У зв'язку з цим у статті висвітлено еволюцію традиційних підходів до дослідження міжнародної безпеки, розглянуто основні постулати і висновки теорії безпеки особистості і суспільства, а також наслідки їхнього практичного застосування на прикладі гуманітарної інтервенції НАТО в колишній Югославії; акцентовано увагу на проблемі моральної відповідальності вченого.

Як відносно самостійний напрям політичної науки дослідження проблеми безпеки отримують значне поширення в період «холодної війни» [8, с. 117]. Їхній традиційний об'єкт – військово-політичні відносини між державами. В умовах біполярного протистояння ці дослідження покликані сприяти вибудовуванню, за змогою, максимально тісних взаємозв'язків між політичною та військовою сферами держави. У дослідженнях безпеки постає питання оптимізації військово-технологічних і організаційних систем. Загалом для традиційних досліджень цього періоду характерна концентрація на державі як на головному і, по суті, єдиному об'єкті безпеки та на відшукуванні ефективних засобів захисту від зовнішніх загроз. На думку західних фахівців (D'Aoust, Grondin, McLeod), після 1945 року і до закінчення біполярного протистояння дослідження безпеки характеризувалися домінуванням політичного реалізму та у своєму розвитку пройшли чотири фази. Перша з них тривала до 1955 р. Одним з досягнень цих років вважають сформульовану 1950 року дилему безпеки (John H. Herz). Згідно з цією дилемою, в анархічному середовищі міжнародних відносин безпека для однієї держави – це джерело побоювання для іншої. Державу, яка нарощує свої озброєння задля власної оборони, інші сприймають як загрозу і потребують відповіді. Своєю чергою, ця відповідь викликає занепокоєння першої держави і т. д.

Важливим внеском першої фази стало запропоноване 1952 року А. Уолферсом визначення, на яке і сьогодні опирається багато експертів та аналітиків: «Безпека в об'єктивному сенсі означає відсутність загроз центральним цінностям, а в суб'єктивному сенсі вона характеризується відсутністю страху, що ці центральні цінності стануть об'єктом нападу [5, с. 461].

Друга фаза (1955–1965) відзначена домінуванням досліджень, предметом яких виступає гіпотетична можливість ядерної війни. Головну увагу аналітики концентрують на розробці теорії ігор, концепціях стримування, на контролі озброєнь і т. д. При цьому об'єктивно применшується значення інших стратегічних проблем, зокрема, пов'язаних з американською війною у В'єтнамі. Іншими словами, дослідження безпеки у зазначений період концентруються хоча і на важливих, однак найменш вірогідних видах збройних конфліктів. Це

стало причиною їхньої стагнації під час третьої фази (1965–1979). Із закінченням в'єтнамської війни, введенням радянських військ в Афганістан та новим витком біполярної конфронтації, ініційованої президентом США Р. Рейганом, дослідження в області безпеки отримують новий стимул. Нова, четверта їхня фаза, відзначена виникненням неореалізму, основи якого викладені в книзі К. Уолца «Теорія міжнародної політики». Інші характерні відмінності цієї фази – поява безлічі дослідницьких центрів, спеціалізованих журналів, навколо яких формується спільнота професіоналів в області стратегічних досліджень. Предметне поле безпеки ще більшою мірою, ніж раніше, заповнюється саме стратегічними дослідженнями, в яких поняття внутрішньої і зовнішньої безпеки максимально розрізняються.

Завершення холодної війни і розпад СРСР знаменують перехід досліджень проблем безпеки у нову, п'яту, фазу. Незважаючи на те, що поширення ядерних технологій продовжує впливати на міжнародну рівновагу, загроза «великої війни» між великими державами із застосуванням ядерної зброї мінімізується. Військово-стратегічне суперництво помітно переходить на регіональні рівні. Виникають нові типи конфліктів, які не вписуються в традиційні підходи досліджень проблем безпеки. Втрачає свою ідентичність військовий союз НАТО, перед яким гостро постає проблема самозбереження, адже зникнення радянської імперії позбавляє його супротивника, навколо якого все було задумано та організовано. Формуються сприятливі умови для поглиблення євроінтеграції та розширення Євросоюзу. Традиційні стратегічні дослідження, що концентруються на безпеці держави та відображенні військових загроз, не тільки втрачають роль головного аналітичного пріоритету. Їх піддають сумніву як такі, що не відповідають новим міжнародним реаліям.

Зміна ієрархії ризиків і загроз неминуче розширює традиційне дослідне поле проблем безпеки: втрачає свою актуальність частина проблем, пов'язаних з вивченням ядерної стратегії, біполярного протистояння і т. д. Гострота загроз, пов'язаних із загибеллю людей під час збройних зіткнень, зміщується в бік етнополітичних, міжкланових, міжгрупових та інших конфліктів, учасники яких найчастіше апелюють до релігійних чи культурних цінностей. Подібні конфлікти відрізняються не тільки від традиційних міждержавних воєн; вони частіше мають характер громадянських зіткнень, не зачіпають безпосередньо відносин між країнами. Проте, як зазначають фахівці, переважаючим типом сучасних конфліктів стають конфлікти, пов'язані з погрозами гуманітарної безпеки [2]. Водночас щораз відчутнішими стають виклики, які зачіпають самі основи людського соціуму: критичні межі забруднення навколишнього середовища, природні катастрофи, вичерпність енерго- та біоресурсів, нові види хворіб і т. п. Зазначені виклики знову ж таки не пов'язані безпосередньо з дилемою безпеки у класичному розумінні, ці питання потребують осмислення і, задля адекватних відповідей на них, вимагають нових підходів. Наголосимо, що нові загрози і виклики не скасовують старі, відомі з давніх часів проблеми міжнародної безпеки: держави не перестають озброюватися; провідну роль, як і раніше, відіграють великі держави, суперництво та/або співробітництво яких

визначає характер світового політичного устрою; регулююча роль права продовжує визначати співвідношенням сил. Іншими словами, проблеми міждержавних взаємодій не зникли, хоча значно ускладнилися у всіх своїх аспектах і набули невідомих раніше рис.

Зберігають свою актуальність і зазначені вище напрями у вивченні проблем безпеки. Хоча, зрозуміло, тут спостерігають істотні зміни, що стосуються їхньої тематики, дослідницьких цілей і підходів. Зміни відбуваються і в самій структурі вивчення проблем безпеки. Зокрема, звужується область традиційних стратегічних досліджень. Поширення в різних регіонах світу зон напруженості та етнополітичних зіткнень зміщує центр аналітичних інтересів: порівняно більшого поширення набуває полемологія – область дослідження збройних конфліктів і воєн, основи якої закладені у працях групи вчених під керівництвом Квінсі Райта ще у другій половині 20-х років минулого століття. Нове дихання отримує також іренологія – вивчення способів недопущення збройних конфліктів, їхньої регламентації і шляхів досягнення миру. Як відомо, традиційна полемологія намагається пояснити феномен воєн через виявлення їхніх причин, динаміки, учасників, функцій і наслідків для суспільства. З цією метою вона прагне об'єднати досягнення всіх соціальних наук з проблем безпеки – від антропології, біології, психології та соціології до теології, а також використовувати методи точних наук: накопичення максимально можливої кількості емпіричних даних щодо збройних конфліктів; висунення гіпотез, їхню перевірку шляхом порівняння з наявними статистичними даними та даними подальшого моніторингу; формулювання попередніх висновків щодо суті досліджуваного предмета і т. д. Різкий сплеск внутрішньодержавних і асиметричних конфліктів, що спостерігали в 1990-ті роки, відродив інтерес до вивчення причин, динаміки і типів громадянських воєн, підривних дій, що дало певний стимул звернутися до досвіду і методів полемології. Новий виток внутрішньодержавних конфліктів, квазірелігійних і етнічних зіткнень у «третьому світі», масовість міграційних потоків і пов'язані з цим гуманітарні проблеми, що спричинили потребу звернення до класичної іренології, проблематика якої пов'язана з питаннями моральних і правових основ збройних конфліктів, їхнього врегулювання, пошуку шляхів вирішення суперечностей і, нарешті, припинення протиборства та примусу до миру.

Водночас, нова фаза в розвитку досліджень безпеки відрізняється щораз помітнішим прагненням адаптувати методи, що використовують зазначені напрями, до вивчення нових конфліктів. Окрім того, зрештою, йдеться про прагнення до виходу за межі всіх трьох класичних напрямків у дослідженні безпеки і про спроби формування нового дослідницького поля. Це пов'язано, зокрема, з тим, що традиційна полемологія і класична іренологія багато в чому, як і стратегічні дослідження, концентруються на державі і національних інтересах, на поділі внутрішньої та зовнішньої політики, і тому часто виявляються неспроможними цілком адекватно осмислити стрімко мінливі реалії. Між тим, нові умови формують якісно інше середовище безпеки. Виникає потреба звернути увагу на проблеми, пов'язані з невійськовими загрозами –

екологічними, економічними, енергетичними тощо, а також необхідність вийти за межі ототожнення національної та міжнародної безпеки. Останнє, своєю чергою, веде до прагнення подолати державно-центричне бачення проблем безпеки, до їхнього поділу на внутрішні та зовнішні, а також до спроб дещо ширшого – панорамного, загальносвітового погляду на питання, пов'язані із загрозами безпеці, та, зрештою, – до переосмислення, у зв'язку з цим, місця і ролі особистості.

У цьому контексті з'являються критичні теорії, яких об'єднує розширена інтерпретація безпеки. Держава перестає бути єдиним референтним об'єктом безпеки. Проблеми безпеки переосмислюються з урахуванням аналізу ризиків, викликів і загроз, які зачіпають не лише держави і міждержавні відносини й суспільство і людину, торкаючись тим самим не лише зовнішнього, а й внутрішнього поля безпеки та, окрім того, розмиваючи межі між ними. Теоретичні основи подібного переосмислення виникли вже у 1980-х роках у працях постструктуралістів (Р. Ешлі, Р. Уокер, Дж. Дер Деріан), ідеї яких сприйняли і розвинули, в тому числі стосовно безпеки особистості і суспільства, в працях Р. Ульмана, Дж. Метьюз, Б. Бузана. Уже 1991 р. публікують засновану на цих ідеях нову працю Б. Бузана, в якій традиційне розуміння національної безпеки, не зникаючи, стає лише одним з елементів дещо ширшого поля безпеки, що містить окрім військової, безпеку політичну, економічну, соціальну та екологічну. Ці елементи не відділені один від одного непроникними кордонами, а перебувають у постійній і безперервній взаємодії. Автор погоджується з реалістами, що міжнародна анархія зіштовхує кожену державу з дилемою безпеки. Водночас він вважає, що неореалісти помиляються, починаючи вивчення проблем безпеки з системного рівня аналізу. Такий підхід є вірним щодо великих держав, безпека яких дійсно пов'язана зі взаємодією на рівні міжнародної системи в її сукупності. Однак він не годиться для дослідження проблем безпеки інших держав [4, с. 19]. Справа в тому, вважає Б. Бузан, що міжнародна система, всупереч думці реалістів, не залишається незмінною: вона зазнає еволюції, в процесі якої зміцнення міжнародних норм та інститутів сприяє пом'якшенню міжнародної анархії. Порівняно з минулим часом, сьогодні вона вже значно менше схильна до сваволі та спонтанних конфліктів великих держав. Іншими словами, після холодної війни міжнародна система більш або менш впевнено розвивається на шляху до зрілої анархії. Отож сучасні держави перебувають у більшій безпеці не тільки завдяки їхній силі, а й унаслідок інституціалізованих норм, що регулюють їхні взаємні відносини. Водночас повної зрілості міжнародна анархія ще не досягла, оскільки чимало регіонів – в Африці, Південно-Східній Азії, на Індійському субконтиненті та Близькому Сході – все ще залишається в зоні традиційної анархії та впливу дилеми безпеки. Отже, комплексна проблема безпеки полягає в тому, що міжнародна система характеризується поєднанням зрілої анархії загалом і залишками незрілої анархії в окремих регіонах. На рівні співвідношення військових сил великих держав дилема безпеки загалом виявляється

пом'якшеною, в іншому ж незріла анархія приймає форму постійної боротьби за домінування [5, с. 477].

Наголосимо, що зберігається значення військової безпеки, пов'язане з виживанням держав, однак Б. Бузан підкреслює зростаючу роль інших вимірів безпеки. На його думку, політична безпека виражається в інституційній стабільності держав, їхній системі правління і легітимності їхніх ідеологій. Економічна безпека стосується доступу до ресурсів і фінансових ринків, необхідного для стійкого підтримання на прийнятному рівні добробуту населення та державної влади. Безпека навколишнього середовища забезпечується шляхом збереження локальної та загальнопланетарної біосфери як умови збереження, зрештою, будь-якої людської діяльності. Соціальна безпека визначається як стійкість ідентичності, яка виражається в мовних особливостях і культурних кодах, національних і релігійних традиціях. Причому безпеку розуміють не як об'єктивну реальність, а як соціальну конструкцію, «похідний концепт»: «Безпека, – пише Б. Бузан, – є те, що ми з неї робимо». Ідеї Б. Бузана розвинули представники Копенгагенської школи, зокрема, О. Вейвера, який об'єднує бузанівські елементи в дві групи, що формують дихотомію «державна безпека/соціальна безпека» [9]. Перша стосується держави та її суверенітету, друга – суспільства та його ідентичності. Їх об'єднує тільки кінцева мета – виживання (відповідно, збереження суверенітету або ідентичності). Отже, все те, що становить загрозу виживання «Ми», на відміну від «Інших», йдеться про націю, етнос чи релігійне співтовариство – потенційно стосується питань безпеки. Потенційно, оскільки загрози соціальної безпеки є більше суб'єктивними, ніж об'єктивними. Як вважає О. Вейвер, для визначення наявності або відсутності загроз соціальної безпеки необхідно досліджувати процес, під час якого соціальна група сприймає свою ідентичність, якщо потрапляє під загрозу, починає на цій основі діяти відповідним чином і з'ясовувати наслідки цих дій. Автор називає це сек'юритизацією. Під «сек'юритизацією» розуміємо дискурсивну конструкцію загроз, що веде до деполітизації референта безпеки. Однак у випадку якщо дискурс може створити ситуацію небезпеки, можливим стає і зворотний процес. Проблематика десек'юритизації пов'язана з можливістю представити об'єкт у термінах, не пов'язаних з безпекою. Десек'юритизації, як пише О. Вейвер, можна досягти тільки через дефініцію безпеки як мовного акту, протилежного до її розуміння як об'єктивної загрози [10, с. 56]. На думку Р. Л. Доуті, зокрема, у статті «Іміграція та політика безпеки», відштовхуючись від ідей Б. Бузана та О. Вейвера, вона вводить у дослідницьке поле безпеки проблематику індивіда, що розуміють не тільки як соціальну, але і як людську істоту. Така логіка дає підставу їй проаналізувати безпеку, зважаючи на всі питання, які зачіпають суспільство через індивіда. Авторка асоціює людську безпеку з громадським добробутом. Не ототожнюючи людську безпеку з безпекою індивіда, вона приходить до тріади: національна безпека – соціальна безпека – людська безпека. Останню розглядають у термінах гідності і добробуту особистості [7]. Своєю чергою, це дає змогу розглядати людську безпеку в контексті

глобального співтовариства та єдиного людства. В результаті людина виступає як об'єкт безпеки, незалежно від території, суверенітету, національності або конкретного суспільства. Це означає, що, зрештою, референтним об'єктом безпеки стає сама людина, її оточення (життєве середовище), її діяльність, її ризики, загрози та сприйняття. Отже, з'являються концептуальні засоби, що дають змогу звільнити дослідницьке поле безпеки від стратегічних досліджень, а безпеку людини – від безпеки держави.

Одним з найбільших наслідків, до яких привели на практиці критичні теорії безпеки (зокрема ті, що становлять основу концепції людської безпеки), стали так звані гуманітарні інтервенції, які, як вважають деякі вчені, спровокували стрибок сепаратизму у 1990-х роках [3].

У книзі, опублікованій 2002 року за активної участі Л. Ексуорті, колишнього міністра закордонних справ Канади, одного з ентузіастів безпеки особистості і суспільства і втілення її ідеалів у міжнародну практику, гуманітарну інтервенцію визначають як «використання військових засобів, що дозволяє досягати гуманітарних цілей і захисту фізичних осіб, що мають до цього відношення» [6, с.123]. Наводячи ці слова, автори наголошують, що збройна інтервенція гуманітарного характеру не спрямована проти територіальної цілісності чи незалежності будь-якої держави і не має на меті захоплення чужих територій. Її мета – покласти край насильству і вбивствам мирного населення в межах певної держави, коли її керівники виявляють нездатність або відмовляються прийняти необхідні заходи [6, с. 126].

Серед підстав для збройної інтервенції гуманітарного характеру та критеріїв її справедливості автори книги називають такі: [6, с. 133]:

- необхідність термінового втручання (гинуть люди);
- загроза поширення конфлікту на регіональний або міжнародний рівень;
- нездатність міжнародного співтовариства (ООН) прийняти адекватне рішення;
- підтвердження загроз людській безпеці, отримане від третьої сторони, якій довіряють;
- наявність чітко визначеного мандата, адекватних ресурсів та інтегрованості у міжнародне співтовариство;
- націленість на відповідальних за насильство або використання ними інфраструктури за гарантії збереження цивільних осіб і довкілля;
- багатосторонність і широка підтримка в середовищі міжнародного співтовариства;
- міцність і тривалість: збройна інтервенція гуманітарного характеру як складова частина довгострокової стратегії з будівництва миру (передбачає ефективне управління, створення демократичних інститутів, пріоритетів права), встановлення міцного миру і попередження конфліктів.

Передумови, які викликали необхідність дій НАТО в колишній Югославії:

1. Незаперечні докази етнічних чисток.
2. Захист універсальних прав людини і міжнародного гуманітарного права.

3. Загроза регіональній стабільності з причини масової міграції біженців з Косово в сусідні країни.

4. Вичерпаність усіх засобів, здатних переконати уряд Мілошевича прийняти запропоновані міжнародним співтовариством заходи.

5. Недієздатність ООН, за непримиренної позиції Росії та Китаю, прийняти спільну резолюцію, що дозволяє гуманітарну інтервенцію.

Втім автори не приховують, що однією з причин була підтримка опозиційних уряду сил у колишній Югославії. Крім того, вони наголошують, що в результаті операції в Косово НАТО виявилась «на висоті», показавши себе ефективним інструментом гарантії миру і стабільності. Отже, головним мотивом дій НАТО був захист не інтересів, а цінностей. Головний пріоритет під час описуваної гуманітарної інтервенції полягав у тому, щоб уникнути втрат серед цивільного населення.

Децентралізація збройних конфліктів, поширення терористичної загрози, зростання жертв серед мирного населення на тлі бурхливого розвитку засобів масових комунікацій та обмінів значно актуалізували вагу проблеми безпеки особистості і суспільства. Теорія людської безпеки (human security) містить два головних постулати: радикальне розширення поля безпеки і витіснення з цього поля держави для формування універсального космополітичного, політико-морального співтовариства безпеки. Проте надмірно розширене трактування простору безпеки, в яке введено все – від загрози ядерного голокосту до недотримання правил дорожнього руху автомобілістами і пішоходами – робить категорію людської безпеки малоопераційною у прикладному аналізі міжнародної політики. Свого часу Д. Батистелла справедливо зазначив: якщо не виходити з ідеї про те, щоб «змінити народ», то критичні теоретики безпеки повинні визнати, що в очах самих індивідів, від імені яких вони виступають, «базовою політичною одиницею» і в наші дні залишається держава [5, с. 489]. У моральному сенсі теорія людської безпеки не виходить за межі «етики переконання», представники якої, за словами М. Вебера, виходять з вічних і незмінних норм абсолютної моралі. При цьому, як писав М. Вебер, вони «реально не відчувають, що на себе беруть, однак сп'янілі від романтичних відчуттів», не піклуючись про наслідки своїх дій. Якщо ж такі наслідки виявляться поганими, то прихильники етики переконання звинуватять у цьому що завгодно – дурість людей, недосконалість світу, волю Бога – тільки не самих себе, адже вони завжди керуються чистими помислами і благородними мотивами, спираючись на загальні цінності» [с. 1, 704].

Привернення уваги до необхідності виходу за межі традиційного, військово-стратегічного розуміння безпеки, розкриття багатоаспектності і глибини пов'язаних з цим проблем – безперечна заслуга розробників різних варіантів концепції людської безпеки (human security). Важливо і те, що розглянута концепція актуалізує проблеми людської безпеки, ставлячи їх, по суті, в один ряд із глобальними викликами сучасності. Пошуки рішення проблеми особистісної та суспільної безпеки мають перспективи не на шляху протиставлення інтересів держав, міжнародного співтовариства і людини, а на

шляху їхнього узгодження. Рух до глобального соціуму, в якому особистісна та суспільна безпека може знайти найповніші гарантії, нездійснений без досягнення компромісів у тому, що стосується переваг, цілей і цінностей різних країн, культур та їхніх представників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма / М. Вебер // Избранные произведения. – М., 1990. – С.704.
2. Лабюк О. «Ответственность по защите» и право на вмешательство / О. Лабюк // Международные процессы. – 2008. – Т. 6. – № 3(18) сентябрь–декабрь 2008. – Режим доступа : <http://www.intertrends.ru/eighteenth.htm>
3. Степанова Е. Государство и человек в современных вооруженных конфликтах / Е. Степанова // Международные процессы. – 2008. – Т. 6. – № 3(16) январь-апрель. – Режим доступа : <http://www.intertrends.ru/sixteenth/003.htm#note2>
4. Battistella D. Théorie des relations internationales / D. Battistella // 2e edition revue et augmentée. – Paris : Presses de Science Po, 2006.
5. Arcudi G. La sécurité entre permanence et changement / G. Arcudi. – Режим доступа : <http://www.cairn.info/revue-relations-internationales-2006-1-page-97.htm>
6. Buzan B. People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era, Boulder, 1991
7. Doty R. L. Immigration and the politics of security / Richard Doty // Security Studies. – 1998/1999. – Vol. 8. – № 2–3.
8. Fortmann M. Les études de sécurité : une sous-discipline (security studies) à la croisée des chemins / Michel Fortmann // Penser l'international : perspectives et contributions des sciences sociales / Sous la dir. de F.Crépeau et J.-Ph. Thérien. – La Presse de l'Université de Montréal, 2007
9. Woever O. Securitization and Desecuritization / Ronnie Lipschutz (ed.). On Security. – Columbia University Press, 1995. – P. 56–57.

Стаття надійшла до редколегії 29.04.2016

Прийнята до друку 15.05.2016

THE THEORETICAL ASPECTS OF THE PROBLEMS OF HUMAN SECURITY

Yulia Artuhova

Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel.(032)2394132

Analyzes the common features of various versions of the theory of the security of the individual and society (human security), the possible consequences of its practical implementation. Highlights the evolution of traditional approaches to the study of international security; it examines the basic tenets and conclusions of the theory of the security of the individual and society; the consequences of their practical application. The concept of human security contains this basic postulate: the radical expansion of the field of security and the displacement of this field of the state as Central actor for the formation of a cosmopolitan universal, politico-moral community safety. Draws attention to the need to go beyond the traditional, military-strategic understanding of security, the disclosure of multidimensionality and depth of the issues involved.

Key words: safety; «human security»; human security and society; the concept of human security.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМ БЕЗОПАСНОСТИ ЛИЧНОСТИ И ОБЩЕСТВА

Юлия Артюхова

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина, 79000, тел.(032)2394132*

Проанализованы общие особенности различных версий теории безопасности личности и общества (human security), возможные последствия ее практического воплощения. Освещена эволюция традиционных подходов к исследованию международной безопасности; рассмотрены основные постулаты и выводы теории безопасности личности и общества, последствия их практического применения. Концепция человеческой безопасности содержит такой основной постулат: радикальное расширение поля безопасности и вытеснение с этого поля государства как главного центрального актера для формирования универсального космополитического, политико-морального сообщества безопасности. Привлечено внимание к необходимости выхода за пределы традиционного, военно-стратегического понимания безопасности, раскрыты многоаспектность и глубины связанных с этим проблем.

Ключевые слова: безопасность; «human security»; безопасность человека и общества; концепция безопасности человека.